

SPECIALLÆGEKLINIK
for Børn & Unge
v/ Line Cleemann

Sen pubertet

Hvad er pubertet?

Puberteten er den periode, hvor piger udvikler sig til kvinder og drenge til mænd. Puberteten starter, når kroppen begynder at danne stigende mængder af de overordnede kønshormoner (LH og FSH). Disse hormoner dannes i hypofysen, som er en lille kirtel midt i hjernen. Hormonerne sendes med blodet rundt i kroppen, hvor det modner æggestokkene hos piger og testiklerne hos drenge til at danne kønshormoner. Disse er med til at igangsætte vækstspurten, brystudviklingen, væksten af penis og testikler og kropsbehåringen.

Hvad er sen pubertet?

Sen pubertet er, når et barn starter i pubertet meget senere end barnets jævnaldrende. Kropsændringerne i sen pubertet er de samme som i normal pubertet. De sker bare senere, når barnet er ældre. Puberteten starter normalt i alderen 9 til 12 år hos piger og i alderen 10 til 13 år hos drenge.

Læger bruger udtrykket "sen" eller "forsinket" pubertet, hvis:

- En pige ikke har tegn til pubertet i en alder af 13 år.
Normalt er det første tegn på pubertet hos piger, at brysterne vokser sig større.
- En dreng ikke har tegn til pubertet i en alder af 14 år.
- Normalt er det første tegn på pubertet hos drenge, at testiklerne bliver større.

Hvad er årsagen til sen pubertet?

Den hyppigste årsag til sen pubertet er, at dannelsen af de overordnede kønshormoner fra hjernen af ukendte årsager sker senere end normalt. Sen pubertet er ikke nødvendigvis tegn på sygdom. Nogle børn starter sent i puberteten, fordi:

- De vokser langsommere end andre børn. Dette kan være normalt.
- Sen pubertet løber i deres familie. Hvis en forælder gik sent igennem puberteten, kan dette medføre til at deres barn også gør det. Dette gælder især for drenge.
- Børn, der udsætter kroppen for fysisk hård træning og/eller ikke spiser nok og som følge heraf har en lav kropsvægt har risiko for at undertrykke dannelsen af kønshormoner.

Andre børn starter sent i puberteten på grund af et medicinsk problem eller en tilstand. Disse kan omfatte:

- Sygdom nær eller i hypofysen f.eks. følger efter meningitis
- Manglende evne til at danne de overordnede kønshormoner
- Medfødte misdannelser f.eks. læbe-gane-spalte
- Sygdom i æggestokke eller testikler
- Drenge født med kryptorkisme (testiklerne ikke i pungen ved fødslen)

Skal mit barn undersøges?

Ja. Hvis barnet kun viser sparsomme eller ingen tegn på pubertet (piger 13 år og drenge 14 år) er der grund til undersøgelse. Lægen vil spørge om sen pubertet ligger til familien? Hvornår startede forældrenes pubertet? Er der begyndende tegn til pubertet, eller er udviklingen gået i stå? Det er også vigtigt at finde ud af, om der er tegn på nedsat vækst, dvs. om barnet er begyndt at vokse langsommere. Der tages et røntgenbillede af venstre hånd, som kan vise, om knoglemodningen (knoglealderen) er forsinket i forhold til den egentlige alder. Blodprøver, hvor man måler kønshormonerne er afgørende for at kunne stille diagnosen. Afhængigt af disse resultater kan barnet henvises til andre undersøgelser f.eks. hormontest, ultralyd af maven eller MR-scanning af hjernen.

Hvordan behandles sen pubertet?

Behandlingen afhænger af årsagen til den sene pubertet. Hvis undersøgelserne er normale, og der er blot tale om en forsinket dannelse af kønshormoner kan behandling overvejes ud fra barnets alder og familiens samlede oplevelse omkring den sene pubertet. Nogle venter med behandling for at se, om puberteten går i gang af sig selv.

Hvad sker der, hvis barnet ikke behandles?

Puberteten vil starte på et tidspunkt og forløbe normalt bare forsinket i forhold til kammeraterne. Indtil puberteten går i gang, kan barnet have stort behov for støtte fra forældrene til at klare de udfordringer, barnet kan opleve i forhold til sin manglende udvikling. Børn, der går senere i pubertet vokser i højden i længere tid, end hvis de var gået i pubertet til normal tid. Voksenhøjde vil ikke blive forøget hos barnet, der går sent i pubertet måske snarere tværtimod.

Behandling af drenge:

Drenge behandles med testosteron (piller eller gel). Behandlingen fortsætter indtil drengens egen kønshormon produktion er gået i gang, hvilket kontrolleres ved en blodprøve. Der er ikke erfaring for bivirkninger ved behandlingen. Kønsudviklingen vil langsomt starte op. Udviklingen skal ikke ske for hurtigt, da højdevæksten kan afslutte før den rigtige voksenhøjde er nået.

Behandling af piger:

Piger behandles med østrogen (plaster eller piller). Behandlingen fortsætter indtil pigens egen kønshormon produktion er gået i gang, hvilket kontrolleres ved en blodprøve. Som hos drengene er der ikke erfaring for bivirkninger, og udviklingen skal heller ikke ske for hurtigt her, da højdevæksten kan afslutte før den rigtige voksenhøjde er nået.

Kilde: Sundhed.dk og Afdeling for Vækst og Reproduktion, Rigshospitalet